

TURİZMİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ MEXANİZMİ

UOT 338.48
<https://doi.org/10.30546/3006-0346.2024.6.84.064>

MİRXƏLİL ƏLİZADƏ

*Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti,
 doktorant*

E-mail: xalilalizade71@gmail.com

Əsas hissə

Azərbaycan dövləti xalqın gəlirlərinə töhfə verən bütün iqtisadiyyat sahələrinin böyüməsində və vətəndaşlarının sosial-mədəni səviyyəsinin yüksəlməsində maraqlıdır. Dövlətin aktiv köməyi olmadan heç bir sahə irəliləyə bilməz. Bu mənada hökumət turizmin inkişafına da təkan verir.

Qeyd etmək istərdim ki, beynəlxalq təcrübəni araşdırmadan turizmin inkişaf üsullarını dəqiq müəyyən etmək və onun uğurlu inkişafına nail olmaq mümkün deyil.

Müxtəlif xalqların təcrübələrini araşdırsaq, görürük ki, bir çoxları turizmin inkişafı üçün dövlət proqramı hazırlayır, vergi güzəştləri təklif edir və sərhəd-gömrük sistemini sadələşdirir.

Dövlət büdcəsinin bir hissəsi turizmin inkişafı üçün ayrılır, özəl turizm agentliklərinə daha aşağı faizlə kreditlər verilir.

Bu təkmilləşdirmələr nəticəsində turizmin maddi-texniki bazası ildən-ildə artır. Azərbaycan dövləti ilk növbədə xarici təcrübəyə əsaslanaraq turizm infrastrukturunu genişləndirmək üçün investisiya siyasətindən istifadə edir.

Azərbaycan hökuməti kommərsiya strukturlarının birgə səyləri ilə respublikanın qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının, xüsusilə də Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin diqqətini turizm infrastrukturunun müasir tələblər səviyyəsində inkişafına yönəldir. Bununla belə, beynəlxalq səviyyədə tətbiq olunan strategiyaları ölkəmizdə turizmin inkişafı üçün tətbiq etmək üçün çox az işlər görülüb.

Təəssüf ki, investorların hüquqlarının müdafiəsi təmin edən və investisiya siyasəti ilə bağlı aktual problemləri həll edən bir sıra hüquqi sənədlər yaradılmamışdır.

Hər il bu hal turizmin inkişafını gecikdirir.

Turizmin inkişafı üçün maneələrin aradan qaldırılması üçün dövlət səviyyəsində aşağıdakı tədbirlərin görülməsi təklif olunur:

a) Turist təşkilatçıları dövlətdən güzəştli kreditlər almalıdırlar; turizm xidmətləri üçün gətirilən maşın və avadanlıqlar gömrük rüsumlarından azad edilsin;
 b) korporativ vergi güzəştləri verilməlidir;

c) turizm şirkətləri və təşkilatları gömrük rüsumlarından və əlavə gəlir vergisindən azad edilsin;

d) dövlət iş turizm təşkilatçıları üçün vergi güzəştləri tətbiq etməlidir.

Dövlətin sənayenin inkişafına verdiyi dəstək nəticəsində həm turizm, həm də əhalinin sosial və iqtisadi vəziyyəti bu istiqamətdə irəliləyə bilər. Ölkəyə daha çox xarici nağd pul daxil olacaq, əhalinin milli gəliri yüksələcək və əhalinin xeyli hissəsi üçün əlverişli iş şəraiti yaranacaq. Həqiqətən də, 1999-cu il iyunun 4-də Azərbaycan Respublikasında “Turizm haqqında” qanun qəbul edilmişdir. Bundan əlavə, ölkə Prezidentinin 2002-2005-ci illərdə turizmin inkişafı haqqında 27 avqust 2002-ci il tarixli Sərəncamı ilə müxtəlif sahələrdə turizmin inkişafı proqramı təsdiq edilmişdir. Proqram turizmin inkişafına yönəlmiş müəyyən dövlət təşəbbüslərinin həyata keçirilməsini tələb edir [6, s. 165].

Bu proqramda turizmin əhəmiyyəti dəyərləndirilib, onun inkişafı üçün müəyyən yanaşmalar göstərilib. Azərbaycanda turizmin inkişafı tək cə sosial-iqtisadi əhəmiyyət kəsb etmir. Çox mürəkkəb ərazidə yerləşən xalqımızın dünyaya daha real şəkildə təqdim edilməsi də son dərəcə vacibdir. Turizm sənayesi ilə əlaqələr Azərbaycan ərazilərini getdikcə ilhaq etməyə çalışan Ermənistan dövlətinə qarşı əks-təbliğət və təşviqat aparmaq, eləcə də xalqımızla bağlı həqiqətlərin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Məlumdur ki, beynəlxalq ziyarətçilərin əksəriyyəti ya məşhur, ya da çox parlaq vətəndaşlardır. Biz onlara xalqımızın tarixi, mədəniyyəti, əxlaqi prinsipləri haqqında hərtərəfli biliklər verməklə Azərbaycanı dünyaya təqdim edirik. Onların bir çoxu öz ölkələrinə qayıtdıqdan sonra gördükləri və eşitdikləri ilə bağlı mətbuatda açıqlamalar verir, ictimaiyyəti maarifləndirirlər. Azərbaycan dövləti bütün bu amilləri nəzərə alaraq turizmi metodik şəkildə genişləndirməyə çalışır.

Müasir dövrdə turizm daha da qloballaşdı. Turizm təşkilatına yüksək önəm verən dövlətlər hər yerdə sülhü və sakitliyi qorumağa çalışırlar. Çünki turizmin inkişafına mane olan ən böyük hadisələr

müharibələr, münaqişələr, terror aktlarıdır.

Bu elementləri nəzərə alaraq, Azərbaycan hökuməti öz turizm strategiyasını erməni terrorizminin ifşası və beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini Ermənistan dövlətinin ərazidəki təcavüzkar mövqeyinə yönəltmək üzərində qurmalıdır. Azərbaycanın Asiya ilə Avropanın kəsişməsində yerləşdiyi bildirilir. Bu fiziki mövqe ölkəmizin turizm potensialının yüksək olduğunu bir daha təsdiqləyir. Respublikamızın iqlimi və müxtəlif təbii-coğrafi quruluşu əcnəbi qonaqların ilboyu səfər etməsinə şərait yaradır [7, s. 89].

Ölkəmizin müxtəlif yerlərində özünəməxsus memarlıq abidələri var. Dünyanın hər yerində bir çox insan Qobustanın qayaüstü sənətini görməyə maraqlıdır. Bu əlamətdar abidə beynəlxalq miqyasda tanınıb və mezolit, neolit və eneolit dövrləri haqqında maraqlı məlumatlar ehtiva edir. Köhnə insan icmaları haqqında öyrənmək və görmək hər kəs üçün maraqlıdır. Turistləri 18-ci əsrin heyrətamiz sənət nümunəsi və incisi olan Şəki Xan Sarayının özünəməxsus memarlıq dizaynı, yaxınlıqdakı möhtəşəm qala və məbədləri, Şəkinin heyrətamiz təbiəti və s. görə cəlb edir. Çıxarılması milyonlarla insanın marağına səbəb olur.

Ermənilər əzəmətli dağları və meşələri, Kəlbəcərin isti bulaqlarını, Şuşanın soyuq bulaqlarını, Ləçini uzun illər işğal altında saxlayırlar. Söz yox ki, erməni işğalından azad olunan bu ərazilər nəhayət beynəlxalq turizm marşrutuna daxil olacaq. Sovet dövründə Azərbaycanda bir sıra turizm obyektləri, o cümlədən müalicəvi əhəmiyyətə malik sanatoriyalar inkişaf etdirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının rəhbəri Heydər Əliyev 1980-ci ildə Xəzər dənizinin sahilində çoxlu istirahət zonalarının yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir.

Ayrı-ayrı əmək və yaradıcılıq qruplarının yerdə qalan heyətini əlaqələndirmək üçün eyni vaxtda bir sıra əyləncə və əyləncə obyektləri tikilmişdir. Abşeronun şimal sahilində bu səbəbdən kurort tipli tikililər tikilmişdir. Halbuki Mərdəkan, Zağulba, Bilgəh və digər yerlərdə tikilmiş pansionatlarda Ermənistanın Azərbaycana qarşı müharibəsi nəticəsində yaradılmış qaçqınların əhəmiyyətli bir hissəsi yerləşirdi.

Dövlət indi məcburi köçkünləri və qaçqınları öz ərazilərində yerləşdirmək üçün konkret addımlar atır. Bunun nəticəsidir ki, son vaxtlar Azərbaycan Neft Fondunun vəsaiti hesabına Ağdam, Bərdə, Füzuli və digər ərazilərdə hər cür şəraiti olan şəhərlər salınıb [8, s. 158].

Dövlət bu layihəni başa çatdırmaq üçün 2006-cı ildə bir sıra tikinti şirkətləri ilə müqavilələr imzalayıb. Nəzərdə tutulan bu yenidənqurma işləri başa çatdıqdan sonra Abşeronun turizm sanatoriya bazaları boşaldılaraq ilkin istifadəyə veriləcək.

Qeyd edim ki, 2002-ci ildə təsdiq edilmiş Dövlət Proqramı həm yerli, həm də beynəlxalq müştərilər üçün turizm və əyləncə xidmətlərinin planlaşdırılması üçün bir çox faydalı layihələrin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Bundan əlavə, proqram aşağıdakı problemlərin həllinin vacibliyini vurğulayır:

1. Mövcud turizm sistemində qazanılmış mütərəqqi təcrübə əsasında müstəqil Azərbaycan Respublikasının strateji maraqlarını qoruyan müasir xidmət sisteminin yaradılması;

2. Turizm sənayesinin inkişafı və idarə olunması istiqamətlərinin müəyyən edilməsi;

3. Ölkəmizin turizm müəssisələrinin beynəlxalq turizm proqramlarında iştirakı üçün əlverişli şəraitin yaradılması;

4. Turizm sektorunda dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini və onun üstünlüklərinin artırılmasını təmin etmək üçün tələb olunan əsasların yaradılması;

5. Ölkənin turizm sənayesinin strateji maraqlarına xidmət edən müasir xidmət sisteminin inkişaf etdirilməsi.

Qeyd etmək lazımdır ki, dövlət insanların sosial və mədəni qarşılıqlı əlaqəsinin əsas sahələrindən biri kimi turizmə böyük önəm verir. Azərbaycan Respublikasının əsas qanunu olan Konstitusiyanın 16-cı maddəsində dövlətin sosial tərəqqini qorumaq öhdəliyi təsbit edilmişdir. Konstitusiyanın 16-cı maddəsinə əsasən,

1. Azərbaycan dövləti öz vətəndaşlarının rifahının, o cümlədən sosial müdafiəsinin və layiqli həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə cavabdehdir.

2. Azərbaycan dövləti mədəniyyətin, təhsilin, səhiyyənin, elmin və incəsənətin inkişafına kömək etməklə xalqın təbii mühitini, tarixini, xalqının maddi və mənəvi irsini qoruyur.

Yadda saxlamaq lazımdır ki, mədəni irsin, o cümlədən onun maddi və mənəvi komponentlərinin qorunması turistik obyektlərin qorunması ilə sinonimdir. Eyni zamanda, dövlətimizin əsas qanunvericiliyində xalqın ətrafındakı tarixi və mədəni abidələrin qorunması mövzusu da öz əksini tapmışdır. Konstitusiyanın 77-ci maddəsinə əsasən, hər kəs tarixi və mədəni abidələri qorumağa borcludur. Tə-

bii ki, bu və sadalanan digər məsələlər ölkəmizdə turizmin inkişafına müsbət təsir göstərir.

Azərbaycanda turizmin inkişafına dair Dövlət Proqramında turizmin artımını təmin edə biləcək maddi-texniki bazanın yaradılması, turizm sektorunun mütənasib inkişafının təmin edilməsi, turizmin inkişafına dair dövlət proqramında fəaliyyət sahələrinin genişləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir [6, s. 166].

Bütün bunları nəzərə alaraq, dövlət proqramında aşağıdakı vəzifələrin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur: turizmin hərtərəfli inkişafı üçün kiçik və orta sahibkarlığa geniş səlahiyyətlərin verilməsi; turistlərə xidmət obyektlərinin yenidən qurulması və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması; Respublikanın daxili və beynəlxalq turizm bazarında rəqabət qabiliyyətinin artırılması; Turizmin inkişafı üçün daha təkmil və effektiv metodlardan istifadə edilməsi və s.

Qeyd edək ki, sahibkarlıq fəaliyyətinə investisiyaların yaradılmasını asanlaşdırmaq üçün 1992-ci ildə xüsusi fond yaradılıb. Lakin 1993-cü ilin ortalarında bu fondun faktiki fəaliyyəti formalaşmağa başladı.

Sahibkarlıq subyektlərinə yardım məqsədi ilə dövlət büdcəsindən xüsusi pul vəsaitlərinin bölüşdürülməsini tənzimləyən qayda 1997-ci ildə Respublika Nazirlər Kabineti tərəfindən qəbul edilmiş və təsdiq edilmişdir. 1998-ci ildə iş adamlarının investisiya dəstəyi üçün 13 layihə, 1999-cu ildə isə daha səkkiz layihə təsdiq edilmişdir. Nəticədə, Milli Fond 21 layihəyə investisiya dəstəyinin verilməsi barədə qərar qəbul edib. Respublika Maliyyə Nazirliyi bu müqaviləyə uyğun olaraq 600 min manat investisiya yardımı göstərmişdir. Buna baxmayaraq, "Turizm haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ölkədə turizmin inkişafına təsir edən ilk rəsmi qanun idi. Bu qanunvericilik həm özəl müəssisələr, həm də müvafiq dövlət qurumları üçün turizmin inkişafı ilə bağlı dəqiq məqsədləri müəyyən edir.

Bu qanunvericilikdə qeyd olunan vəzifələrə əsasən, bütün müvafiq təşkilatlardan turizm sənayesinin potensialından maksimum istifadə etmələri, bu sektorda kiçik və orta sahibkarların sayını artırmaları və şiddətli rəqabətə tab gətirə biləcək turizm əsaslı sənayelər yaratmaları gözlənilir. Bundan əlavə, turizm sənayesinin maddi və texnoloji bazasının möhkəmləndirilməsi, infrastrukturunun artırılması

təklifləri də səsəndirilib. Eyni zamanda, yuxarıda qeyd olunan qanun turizm sənayesinə davamlı dövlət nəzarətinin əhəmiyyətini açıq şəkildə vurğulayır.

Bu gün Azərbaycan Respublikası Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası ölkənin turizm sənayesinin infrastrukturunun qurulmasında, texnoloji və maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsində müstəsna rol oynamışdır.

Turizm sənayesində sahibkarlıq fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması ehtiyacını aradan qaldırmaqla, dövlət sənayeyə dəstəyini gücləndirdi və sahibkarlar üçün biznes və investisiya üçün əlverişli mühit yaratdı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndən sonra turizmin inkişafı ilə bağlı strateji hədəflər və prioritetlər müəyyən edilib [9, s. 67].

Səfərlərin asanlaşdırılması məqsədilə ən mühüm addımlardan biri ASAN Viza sisteminin yaradılması və elektron vizaların verilməsi prosesinin sadələşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 1 iyun tarixli Fərmanı olmuşdur.

Prezident İlham Əliyevin mədəniyyət və turizm sahəsində dövlət idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müxtəlif addımlar haqqında 20 aprel 2018-ci il tarixli Sərəncamına uyğun olaraq, mübaliğəsiz, Azərbaycan Dövlət Turizm Agentliyinin yaradılması bu səylərin əyani şəkildə göstəricisidir.

Daha uzunmüddətli inkişaf planının, dövlət proqramlarının və inkişaf konsepsiyalarının hazırlanması ölkənin turizm sənayesində dövlət siyasətinin və qaydaların həyata keçirilməsinə cavabdeh olan əsas inzibati orqan olan Dövlət Turizm Agentliyinə həvalə edilmiş vəzifədir. Onun tabeliyində olan dövlət qoruqlarında ona həm də tarixi və mədəni abidələri saxlamaq icazəsi verilib.

Birincisi, ölkənin turizm potensialının Bakıda və ətraf rayonlarda nümayiş etdirilməsi və Dövlət Turizm Agentliyinin resurslarının təmiri və yenidən qurulması ilə regional turizmin inkişafı üçün səylər göstərilmişdir.

Bu tədbirlərə, məsələn, 2018-ci ilin iyul ayında "Yanar Dağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət və Təbiət Qoruğunun bərpası, onun beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və qoruq ərazisində müasir turizm obyektlərinin yaradılması üçün oktyabr ayında Ehtiyat Fondundan ayrılması daxildir. "Basqal"

Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğunun idarə edilməsinə dair təkliflərin, o cümlədən qoruğun uzunmüddətli konservasiyası, bərpası və mühafizəsi ilə bağlı konsepsiya və tədbirlər proqramı layihələrinin hazırlanması və təqdim edilməsi haqqında Prezidentin Sərəncamının imzalanması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir [6, s. 168].

2008-ci ildə Ümumdünya Tarixi Şəhərlər Liqasının üzvü kimi Şəki şəhərinin tarixi hissəsi 2010-cu ildə Azərbaycanın Sənətkarlıq Paytaxtı elan edilib və Prezident İlham Əliyevin oktyabrın 31-də imzaladığı Sərəncamla 2017-ci ildə YUNESKO-nun "Yaradıcı şəhərlər şəbəkəsi"yə daxil edilib. "Yuxarı Baş" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu olan şəhərin tarixi ərazisini əhatə edir, qədimliyi və unikalığı ilə seçilir və turistik yerlərimizə dövlət səviyyəsində göstərilən diqqətin göstəricisidir.

Bu məqsədyönlü işlərin məntiqi davamı kimi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən 2018-ci ildə Agentliyin qoruyucu ərazisində istirahət və turizm infrastrukturunu obyektlərinin və xidmət sahələrinin yaradılması, onların turizm məkanına çevrilməsini təmin etmək üçün vahid idarəetmə sistemi tətbiq edilib. Bu, həm də ehtiyatların dövlət büdcəsindən asılılığını azaldacaq və davamlı inkişafa təkan verəcək. Dövlət Turizm Agentliyinin 20 dekabr tarixli Sərəncamı ilə Ehtiyatların İdarə Edilməsi Mərkəzi yaradılıb.

Bütün bu addımlar, eləcə də turizmin inkişafı Azərbaycanın tarixi-mədəni irsinin nadir nümunələrinin qorunması və gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanmasının təmin edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Daha geniş səyahətçi kütləsini cəlb etmək üçün ölkənin müxtəlif bölgələrində ekoturizm, biznes, sağlamlıq, qış, mədəniyyət və kənd turizmi də daxil olmaqla bir neçə turizm formaları inkişaf etdirilir.

Planlaşdırılmış və yaxşı düşünülmüş fəaliyyət, daha uzun müddətə ölkəyə daha çox ziyarətçi cəlb etmək üçün turizm sektorunun təkliflərinin şaxələndirilməsini əhatə edir [9, s. 42-47].

Ölkəmizdə turizmin mövsümliliyinin aradan qaldırılması, ilboyu turizm imkanlarının və xidmətlərinin təmin edilməsi, qonaqların qalma müddətinin uzadılması məqsədilə qış turizminin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Bu mənada Qəbələ və Qusarda dağ-xizək komplekslərinin, xüsusilə Ümummilli Liderin bilavasitə göstərişi və nəzarəti ilə yaradılan və Agentlik tərəfindən idarə olunan "Şahdağ Turizm

Mərkəzi" QSC-nin yaradılması və böyüməsi ən mühüm hadisədir. ölkənin turizm sənayesinin mühüm aspektidir və mühüm iqtisadi və sosial əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycanın turizm potensialını global auditoriyaya çatdırmaq üçün geniş marketing və PR kampaniyaları həyata keçirilir. Bu strategiyaların tətbiqi ilə davamlı inkişaf məqsədlərinə nail olunur.

İştirakçılar arasında əlaqələndirilmiş fəaliyyətin qurulması, eləcə də dövlət-özəl biznes əməkdaşlığının genişləndirilməsi kimi prioritet sahələrin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Bu fəaliyyətlərə bazar araşdırmalarının aparılması, hədəf bazarların seçilməsi, müvafiq ölkə və regionlardan turistlərin cəlb edilməsi üçün tanıtım tədbirlərinin həyata keçirilməsi, rayonların və ayrı-ayrı şəhərlərin marketing və kommunikasiya planlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi, yeni turizm məhsullarının hazırlanması, xarici turizm nümayəndəliklərinin yaradılması daxildir.

Ziyarətçilərin xoşbəxtliyini artırmaq və turizm sənayesində təklif olunan xidmətlərin keyfiyyətini yüksəltmək, habelə xidmətlərin kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərini təkmilləşdirmək üçün ixtisaslı kadrların yetişdirilməsi prosesi hələ də davam edir.

Şübhəsiz ki, beynəlxalq səviyyədə tədbirlərə ev sahibliyi etmək ölkəmizin turizminin inkişafına və marketinginə davamlı töhfə verir. Ölkəmizə qonaqların cəlb edilməsi üçün yuxarıda qeyd olunan tədbirlərlə yanaşı, Azərbaycan hökumət səviyyəsində bir sıra yollarla beynəlxalq səviyyədə təbliğ olunur.

Dövlət başçısının səmərəli daxili siyasəti və düşünülmüş, balanslaşdırılmış xarici siyasəti sayəsində Azərbaycan hazırda dünyanın ən təhlükəsiz və ən sabit dövlətləri sırasındadır. Mövcud dünyada tətillə seçərkən bu komponent səyahətçilər üçün ən vacib siqnaldir. Qeyd olunan bütün təşəbbüslər dövlətimizin başçısının razılığı ilə "Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"ndə nəzərdə tutulmuş məqsəd və vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulub.

Ölkəyə gələn ziyarətçilərin sayının artırılması, Azərbaycanın regional və beynəlxalq turizm məkanını kimi tanınması və növbəti on il ərzində turizm sektorunun ÜDM-dəki payının 10%-ə çatdırılması yaxın gələcək üçün ən aktual məsələlərdir [6, s. 171].

Ölkəmizin artıq dünyanın ən yaxşı istirahət məkanına çevrildiyini bilmək sevindirici haldır ki, bu

da dövlətin turizm sənayesinə cəlb edilməsinin və qayğısının sübutudur. Son illərdə beynəlxalq səviyyəli idman tədbirlərinin və yarışlarının inkişafı, ümumiyyətlə, Azərbaycana ziyarətçi axınının təşviqi nəticəsində qəbul edilmiş məqsədyönlü strategiyaya uyğun olaraq turizm sənayesinin daha gəlirli sahəyə çevrilməsi üçün şərait yaradır.

Qeyd edək ki, son bir neçə ildə dövlət sənayedə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün lisenziyaya ehtiyacı aradan qaldıraraq turizm sənayesinə dəstəyini artırıb. Bundan əlavə, sahibkarlar üçün biznes və investisiya üçün əlverişli mühit yaradılmışdır. Burada əsas məqsədlər uzunmüddətli dayanıqlı iqtisadi artıma nail olmaq və ərazilərin turizm potensialından daha yaxşı istifadə etməkdir.

Belə məqsədlərə nail olmaq DTA tərəfindən yaradılmış Təyinatların İdarə Edilməsi Təşkilatının (DMT) işinin təməl daşığıdır. Təşkilatın Azərbaycan regionlarının turizm potensialının tanıtılmasında, daha çox ziyarətçi cəlb edilməsində və ərazilərin fırvan inkişafının təmin edilməsində həlledici rol oynayacağına dair qəti fikir var.

Çünki Azərbaycanı səyahət məkanı kimi tanımaq DMT-nin əsas vəzifəsi olsa da, o, həm də turizm nümayəndələri ilə hökumət, biznes və icma sektorları arasında əlaqələri inkişaf etdirmək məsuliyyətinə malikdir.

Hazırda turizm qlobal iqtisadi artımın və gəlirin əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi qəbul edilir.

Bu perspektivə görə Azərbaycanın regionlarının turizm potensialının qlobal auditoriyaya nümayiş etdirilməsi kütləvi təbliğat və marketinq tədbirlərinin planlaşdırılmasını tələb edir.

DTA-nın yurisdiksiyasında Azərbaycan Konqreslər Bürosu da turizmi təşviq etmək məqsədi ilə tədbirlər təşkil edir. Azərbaycan Konqreslər Bürosunun ölkədə biznes turizminin inkişafı ilə bağlı sənayenin fəal oyunçuları üçün təşkil etdiyi maarifləndirici təlimlərin məqsədi ölkənin biznes turizm potensialının tanıtılmasıdır.

Ümumiyyətlə, turizm sektorunda aparılan mürəkkəb siyasət və dəyişikliklər nəticəsində ölkəmizə daha çox ziyarətçi gəlir. "Tax free" və "e-Visa"nın tətbiqi, xaricdə DTA nümayəndəliklərinin yaradılması, Bakıda keçirilən ilk Ticarət Festivalı və turizm təqvimini kimi tədbirlər çox vacibdir.

Ona görə də son illər Azərbaycan qeyri-neft iqtisadiyyatının daha da genişləndirilməsini prioritet

vəzifə kimi qoyub və hər bir sahədə zəngin turizm potensialından daha yaxşı istifadə etməyə çalışır. Buna nail olmaq üçün bütün turizm marşrutları boyunca tələb olunan infrastruktur qurulur, daha çox mehmanxana və digər obyektlər əlavə olunur, xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində addımlar atılır, respublikaya giriş-çığı tənzimləyən qaydalar sadələşdirilir, turizm potensialı Azərbaycanın paytaxtı və onun ətraf rayonları xaricdə eyni vaxtda təbliğ olunur.

Belə olan halda, hər il ölkəmizə daha çox ziyarətçinin gəlməsinin göstərdiyi kimi, Azərbaycan turizminin inkişafı üçün dövlətin davamlı səyləri öz müsbət təsirini göstərir. Dəniz səviyyəsindən 1232 metr yüksəklikdə, dünya şöhrətli tarixi-mədəni abidəsi olan "Çıraqqala" Şabran ərazisində yerləşir və Prezident İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamına uyğun olaraq möhkəmləndirmə, bərpa və konservasiya işləri aparılır.

Qeyd etmək istəyirəm ki, ölkəmiz üçün əsas sektorlardan biri olan sağlamlıq turizminin inkişafı üçün çoxlu şanslar var. Mövcud turizm infrastrukturunu son illər yenilənib və təmir edilib, bu sahədə müasir standartlara uyğun yeni təmizləyici qurğular yaradılıb. Bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər respublikanın mövcud sağlamlıq turizmi potensialını, həqiqi imkanlarını və perspektivlərini nümayiş etdirmək, həm daxili, həm də xarici sərmayələri cəlb etmək və yeni, yüksək keyfiyyətli turist axını yaratmaq məqsədi daşıyır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Əlizadə, H. (2015). *Turizm iqtisadiyyatı*. Bakı: Ekspress.
2. Əhmədov, F. (2017). *Azərbaycanın turizm siyasəti və iqtisadiyyatı*. Bakı: İqtisadiyyat Universiteti.
3. Nuriyev, R. (2019). *Turizm və dövlət siyasəti: Azərbaycan nümunəsi*. Bakı: Turizm İnstitutu.
4. İsmayilov, T. (2020). *Turizm və iqtisadi inkişaf: Dövlət dəstəyi və strategiyalar*. Bakı: Elm və Təhsil.
5. Quliyev, M. (2018). *Azərbaycan turizminin inkişafı və dövlət dəstəyi*. Bakı: Şərq-Qərb.
6. Abbasov A.B., (2017), "Biznesin təşkili və idarə edilməsi", Bakı, "İqtisad Universiteti" nəşriyyatı, 464 səh.
7. Dremina G.S. "Biznes fəaliyyətinin təşkili." – M.: Omega, 2013. – S. 150.
8. Ə. Q. Əlirzayev "Turizmin iqtisadiyyatı və idarə

edilməsi” - Bakı-2010. İqtisad Universiteti” Nəşriyyatı.

9. Əliyev T., “Azərbaycanın işğaldan azad edilən ərazilərində sahibkarlığın müntəzəm menecment formaları əsasında inkişaf istiqamətləri”, *İqtisadi Artım və İctimai Rifah*, 2021, №1, S.10

SUMMARY

State Support Mechanisms for Tourism Development

Tourism development plays a vital role in economic diversification and regional growth. State support mechanisms focus on enhancing infrastructure, attracting investments, and promoting tourism products. Key initiatives include tax incentives, subsidized loans, and grants to boost the sector's competitiveness. National tourism strategies prioritize workforce training, ecotourism promotion, and digitalization. Public-private partnerships foster collaboration, creating synergy for sustainable growth. These mechanisms not only increase domestic and international tourist inflows but also strengthen the country's position as a prominent tourism destination on the global stage.

Keywords: *tourism, economics, sustainable development, economic growth, hospitality.*

РЕЗЮМЕ

Механизмы государственной поддержки развития туризма

Развитие туризма играет ключевую роль в диверсификации экономики и региональном росте. Механизмы государственной поддержки направлены на улучшение инфраструктуры, привлечение инвестиций и продвижение туристических продуктов. Основные меры включают налоговые льготы, субсидированные кредиты и гранты для повышения конкурентоспособности сектора. Национальные стратегии туризма уделяют внимание подготовке кадров, продвижению экотуризма и цифровизации. Партнерство между государством и частным сектором создает синергию, обеспечивая устойчивое развитие. Эти механизмы способствуют увеличению внутреннего и международного туристического потока, а также укрепляют позицию страны как значимого туристического направления на мировой арене.

Ключевые слова: *туризм, экономика, устойчивое развитие, экономический рост, гостиничный бизнес.*

XÜLASƏ

Turizmin inkişafı iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi və regional inkişaf üçün mühüm vasitədir. Dövlət dəstəyi mexanizmi çərçivəsində infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, investisiyaların cəlbi və turizm məhsullarının tanınması əsas prioritetlərdir. Vergi güzəştləri, kredit stimulları və subsidiya proqramları turizm sektorunun rəqabətqabiliyyətini artırır. Eyni zamanda, milli turizm strategiyaları çərçivəsində kadr hazırlığı, ekoturizm və rəqəmsallaşma təşviq edilir. Turizm sənayesində tərəfdaşlıq modeli dövlət və özəl sektor arasında sinerji yaradır, beləliklə də dayanıqlı inkişaf təmin olunur. Bu mexanizmlər nəticəsində həm lokal, həm də xarici turist axını artır, ölkənin beynəlxalq arenada turizm mərkəzi kimi mövqeyi güclənir.

Açar sözlər: *turizm, iqtisadiyyat, dayanıqlı inkişaf, iqtisadi artım, qonaqpərvərlik sektoru.*